133.sz. Szent György cserkészcsapat Thisp

GÁBOR BO
247 LANZA AV
GARFIELD, N.

MAGYAR CSERKÉSZVEZETŐK KÖNYVE

A MAGYAR CSERKÉSZSZÖVETSÉG MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE

SIK SÁNDOR

HARMADIK KIADÁS

I. KÖTET:

A CSERKÉSZET PEDAGÓGIÁJA

BUDAPEST, 1934
A MAGYAR CSERKÉSZSZÖVETSÉG KIADÁSA

II. RÉSZ.

A CSERKÉSZVEZETŐ.

1. Milyen a jó vezető?

A vezetők kérdése az egész cserkészmozgalom legfontosabb kérdése. Hogy egy csapat jó munkát fog-e végezni, vagy nem, hogy tehát meg szabad-e alakítani, vagy nem, azon fordul, van-e jó vezetője? A cserkészet nevelő munka, még pedig egyéni nevelő munka, sikere tehát jóformán mindenestül a nevelők egyéniségén fordul. Régi tapasztalat, hogy előbb-utóbb minden csapat vezetőjének a képére hasonul. A jó csapat mindig jó vezetőnek a jele, míg a rendetlen, fegyelmezetlen, külsőségekben elmerülő, cserkészietlen csapat messziről elárulja a jó vezető hiányát. Egy nagy modern pedagógus azt mondja: „Ha egy kezdő tanítóember észreveszi, hogy osztályát nem tartja hatalmában, ne bothoz nyúljon, hanem Payot-nak *Az akarat nevelése* című könyvéhez és kezdjen komoly gyakorlatokat, hogy uralmat szerezzen akaratának saját testi állapotai felett." Épen így lehetne mondani: ha egy cserkészvezető észreveszi, hogy csapata nem végez jó munkát, nem segít rajta más, mint a komoly lelkiismeretvizsgálat. Kérdezze magától: hát én jó cserkész vagyok-e? hát én megteszem-e mindazt, amit a fiúktól kívánok? olyan vagyok-e, amilyennek a fiúkat szeretném? Ha őszinte lesz magához, meg fogja találni önmagában a csapatéletben felmerült hibák gyökereit.

A csapat olyan, mint a vezetője. Csakhogy a nevelteknek a nevelő képére való ez a hasonulása sokkal bonyolultabb és titokzatosabb valami, semmint első tekintetre sejtenők. A lélektannak egyik legrejtelmesebb és legmélyebb törvénye érvényesül itt: *a lelkek egymásrahatásának nagy törvénye*. A lélek, akár tudja, akár nem, akár

akarja, akár nem, bizonyos ellenállhatatlan erővel hat a vele érintkezésbe kerülő lélekre. Ennek a hatásnak minősége azon fordul, hogy milyen a ható lélek. Ereje pedig attól függ, mennyire erős az egyik és mennyire gyenge a másik egyénisége. Minél erősebb egyéniség valaki, annál elhatározottabban, annál kikerülhetetlenebb szükségszerűséggel hat a vele összekerülő, nálánál gyengébb lelkekre. Mikor tehát felnőttek kerülnek össze kiskorúakkal, fejlett, kiforrott egyéniségek, fejlődő, növekvő egyéniségekkel, akkor ennek a hatásnak kiszámíthatatlan jelentősége van. A cserkésznevelés voltaképeni lényege épen abban áll, hogy az a hatás, amely a cserkészvezető egyéniségéből kiárad, egységes, áldásos, nevelő hatás legyen. Azt mondtam, hogy a vezető egyéniségéből kiáradó hatás, és ezt is hangsúlyozni kell, mert nem az hat elsősorban a fiúkra, amit mondunk nekik, mégcsak nem is az teszi a legerősebb hatást, amit egyes elszigetelt esetekben cselekszünk: az elhatározó, a döntő itt egészen egyéniségünk mivolta. Nem a külső, nem a kifelé fordított fele lényünknek, hanem a legbensőbb, legmélyebb mivoltunk. „Ez az élet törvénye — mondja Foerster —: legmélyebb, le nem győzött akaratunk az, aminek sorsintéző hatása van. Az mondja ki az igazi igent, vagy nemet, ha szájunk az ellenkezőt mondja is." Nem az számít, hogy mit mondunk, hanem, hogy kik vagyunk. Nem az nevel, hogy mit hirdetünk, hanem ideáljaink, amelyeket bensőleg átéltünk, amelyekre feltettük életünket, az akaraterő és önfegyelem, amelyet hosszú, keserves munkával kivívtunk magunknak, a gyengédség és jóakarat, mely a szívünk kendőzhetetlen mélyéről fakad, az az önfeláldozó szeretet, amelyet az ifjúság iránt a lelkünkben kidolgoztunk, ez az, amit megérez mindenki, aki velünk érintkezésbe jut. Ez az, ami kiül a szemünkbe, arcvonásainkra, kicseng a hangunkból, akár akarjuk, akár nem, akár örülünk neki, akár nem. És ez az, amit minden hatásnál csalhatatlanabbul és biztosabban, ijesztő gyorsasággal megérez a fejlődő, fiatal lélek. Az amerikai mondás, hogy a gyermek a legjobb emberismerő, itt a legteljesebb igazsággal érvényesül. Vajjon elrejthetjük-e a gyermek elől, milyen kevéssé vagyunk urai önmagunknak? milyen sokszor elhagyjuk magunkat? „Valóban minden tanítóképzőben az első órán figyelmessé kellene tenni az ifjakat a hang és az arc áruló voltára: hogy mennyire beleszól hangunk csengésébe minden gyengeség, minden durvaság, minden gyávaság, amelynek valaha átengedtük magunkat. Minden szót, amit kimondunk, a vele együtt rezgő hangoknak egész kórusa és arcunknak egész öntudatlan mimikája kísér; ezek a mellékhangok és

ez a mimika nem egyszer meghazudtolja mindazt, amit mondunk, feltárja a tanításunk és az életünk közti szakadékot és ezt a szakadékot öntudatlanul is senki olyan mélyen meg nem érzi, mint a végtelenül érzékeny, tágranyílt gyermeklélek." (Foerster.) Egészen igaza van. Hirdethetjük a legszebb elveket, fenyegetőzhetünk a legkegyetlenebb büntetésekkel: ha azok az elvek nem a mi elveink meggyőződés és lélek szerint, ha magunk nem követjük őket igaz odaadással, holt beszéd marad a beszédünk, üres levegőverdesés a fenyegetésünk, igazi nevelőhatást el nem érünk. Fegyelemre csak fegyelmezett lélek, törvénytartásra csak törvénytartó egyéniség, odaadásra csak odaadás nevelhet. „Nem adhatok mást, mint mi lényegem" (Madách) ezt minden nevelő elmondhatja magáról. Egy jeles író beszéli a következő esetet: Valaki lovagolni tanult, de csak nehezen tudta legyőzni félelmét. Mikor végül felült a lóra és indulni akart, csodálkozva látja, hogy hiába rángatja a kantárt, hiába szorítja, sőt üti a lovát, a ló nem indul. Kérdésére azután az öreg lovászmester, aki mosolyogva nézte a jelenetet, felvilágosította, hogy hol a hiba. A mi emberünk voltaképen csak hitte, hogy el akar indulni: belsejét annyira eltöltötte a teljesen le nem győzött félelem, hogy az a legeslegutolsó pillanatban előtört egy alig is észrevehető kantár-visszarántásban. Ezt az öntudatlan és észrevétlen visszarántást érezte meg finom ösztönével a ló. A hangos szavak és az ostor lármás igenjével szemben ez a csendes, de mélyebbről jövő *nem* volt a döntő. Nos, a gyermeklélek ösztöne épen ilyen csalhatatlanul megérzi azt a titkos nemet, melyet legbensőbb énünk sugároz ki magából, ha észre nem is vesszük, ha prédikálásunk és fenyegetődzésünk még olyan hangos igenjei próbálják is elfojtani. Ezért az első kérdés, amelyet fel kell tenni maga előtt annak, aki cserkészvezetővé akar lenni, ez: Olyan ember vagyok-e, vagy iparkodom-e lenni mától kezdve én, akinek joga van hatni másokra? Olyan egyéniség vagyok-e, vagy akarok-e lenni becsülettel, aki alkalmas mintának az ifjúság számára. *Vállalhatom-e azt a rettentő felelősséget, hogy ezek a fejlődő lelkek az én hasonlóságomra alakuljanak?*

Mert ennek a felelősségnek egész nagyságát szinte ki sem lehet számítani. Mikszáth egyik regényében van egy fejezet, ahol egy falu minden emberének az írása egyformának bizonyul: mind úgy írnak, mint az öreg mester, aki mindnyájukat írni tanította. Ez az eset nem a képzelet szülötte; ismertem egy gimnáziumi első osztályt, ahol a sokfelől jött és sokféle írású fiúk kétharmad része egy év mulva mind állóírással írt: mert így írt a szeretett osztályfőnök. Ismeretes dolog, hogy tanáremberek módszerének kialakulására a legnagyobb hatással az van, amit kisdiák korukban az ő tanáraiktól láttak. Ennek a hatásnak erejét, egészen apró, lényegtelen részletekig ki lehetne mutatni. Ez a hatás egészen természetszerű és ösztönszerű, az akaratnak legkisebb hozzájárulása nélkül is dolgozik. Mindezek külsőségek, amelyek épen azért könnyen lekicsinyelhetők, de ki méri meg azt a belső hatást, amellyel lélek hat a lélekre, ki számítja ki azt a végzetes rombolást, amellyel egy nevelő rendezetlensége, fegyelmetlensége, szavakkal való játszása, belső komolytalansága, vagy talán egyenesen belső romlottsága megmételyezi a szerencsétlen kis lelkeket! Mikor egy diákot ki kell csapni az iskolából, vagy mikor egy fiatal egyetemi hallgatót elzülleni látunk, valószínűleg mindig joggal tehetjük fel a kérdést: ugyan mennyi része van ebben a szerencsétlen fiú volt nevelőinek? Nem olyan értelemben, hogy talán rosszra nevelték, hanem, hogy a külvilág szemének láthatatlan és talán önmaguk előtt is titkolt rossz képzeteik, gonosz hajlamaik, vétkes szokásaik, hogyan teremtették meg végzetes törvényszerűséggel a maguk sötét analógiáját a nekik kiszolgáltatott fiatal lélekben. Nagy dolog nevelőnek lenni, rettentő felelősség Isten és ember előtt.

Aki komoly jellemnevelő munkát akar végezni, annak mindenekelőtt egészen határozott, minden következményt levonó és félreértést nem tűrő erkölcsi meggyőződésre van szüksége. Csak így élhet a lelkében igazi jellem-ideál, amelyre nevelni akar, és csak így lehet maga is jellem, már pedig jellemnevelő hatásra csak egész jellem képes.

Ilyen határozott, minden izében következetes, minden egyéni önkénytől és szeszélytől független, minden ember és minden kor igényeit kielégítő erkölcsi felfogást csak az Evangéliumban találunk, azért a cserkésznevelés mindenestül a keresztény erkölcs alapján épül. Egyrészt a lélektan, másrészt számtalan gyakorlati tapasztalat, de a magyar cserkészmunka egész eddigi története is félreérthetetlenül megtanít bennünket, hogy *a nevelésben minden fél-álláspont értéktelen.* Hatni, nevelni, adni csak egész emberek és egész meggyőződések képesek.

Ma ezt jobban érezzük, mint valaha. Az emberek fáradtak. Az utolsó évtizedek eseményei annyi szentnek hitt jelszót járattak le, annyi megingathatatlannak tartott intézményt romboltak le, az emberi gyengeség és romlottság annyi szent eszmével élt vissza, hogy a mai emberek jó része már alig tud eligazodni. Az eszmék kufárjai

megingatták hitét magukban az eszmékben; a remények meghiusulása megfogyatkoztatta benne a reménykedésre való képességet. Már nem mer, nem tud hinni senkinek, remélni semmit. Él a mának, a pillanatnyi szükségleteknek, a pillanatnyi élvezetnek, a szórakozásnak, egyébbel törődni nem marad ideje. Nyilvánvaló, hogy ez a fáradt ember-típus semmire sem való kevésbbé, mint nevelésre. A magyar újjászületés csak olyan nemzedéktől várható, amely megőrizte magában a régi magyar szellemből merített lelkesedést és a kereszténység örökkévaló forrásaiból eredő kimeríthetetlen eleven erőt. Akiben ezek nem éltetik a hivatást, erőt, odaadást, az nem kívánhat részt a haza újjáépítésének munkájából, mert képtelen minden építésre és cserkészmunkára teljességgel alkalmatlan. Heine mondja az antwerpeni dóm láttára: „Azoknak a régi koroknak dogmáik voltak, nekünk csak véleményeink vannak. Véleményekkel pedig nem lehet dómokat építeni." Hát hogy lehetne véleményekkel felépíteni a legnagyszerűbb dómot, a jellem székesegyházát? A vélemények, a nézetek, nem adnak erőt; akinek csak véleményei vannak, az ma így gondolja a dolgokat, holnap amúgy, ma ez látszik előtte természetesnek, célszerűnek, hasznosnak, holnap amaz. Ma ezt a nevelési eszményt látja jónak, holnap amazt. Szilárdságot, egységet, következetes erőt csak meggyőződések, változhatatlan elvek, nem tőlük függő, de föltétlenül érvényes dogmák adnak, már akár vallás, akár filozófia, akármi más adja is őket. *Alkuvást nem ismerő, abszolút érvényű*, sem az értelem öncsaló rabulisztikáját, sem az érzelem, szenvedély, ösztön elködösítő félhomályát meg nem tűrő erkölcsi dogmát, vagyis *elvet pedig nem ad más, csak a vallás*. Ezért nem lehet nevelni vallás nélkül.

Mivel pedig ez a radikális keresztény felfogás nem ismer alkut és nem ismer kivételt, *a cserkészvezetőnek is fenntartás nélkül erre az alapra kell helyezkednie* és le kell vonnia a konzekvenciákat az egész vonalon, tisztában kell vele lennie, hogy a törvény — evangéliumi és cserkésztörvény — őrá is egész terjedelmében áll, nemcsak a rábízott fiúkra. A cserkésztiszti képesítés előfeltételei közt azért van ott a „készség, hogy az illető a cserkésztörvényt elfogadja élete alapjául", és a cserkésztiszti fogadalomban azért esküszik fel a cserkésztiszt is a cserkésztörvényre. Nem is kell hozzá valami nagy emberismeret, hogy ennek alapvető fontosságát megértse az ember. A cserkésztiszt a fiúk számára az eleven cserkésztörvény, a cserkészideál megtestesülése. A fiú annyit ért meg a törvényből, amennyit megvalósulva lát vezetőjében és annyiban érzi magát indíttatva a törvény megtartására, amennyiben megtartva látja vezetőjében. A legszebben nekiindult és legelszántabb fiú is ellanyhul és lemond minden magasabb törekvésről, ha a maga erőfeszítését épen onnan látja megcsúfolva, ahonnan az elismerést, a szentesítést, újabb és újabb indítást kellene kapnia. Hogyan várhatunk igazlelkűséget, abszolút szótartást a fiútól, ha napról-napra azt kell látnia, hogy vezetője játszik a szavával? Hogy lehet elgondolni, hogy a cserkészek engedelmeskedni fognak olyan tisztnek, aki a maga előljárójának nem tud föltétlenül és jó lélekkel engedelmeskedni? aki esetleg a fiúk előtt bírálja a parancsot, vagy ha végrehajtja, morogva, sőt talán gúnyolódva hajtja végre. Hiába beszél a fiúknak lovagiasságról, gyengédségről, udvariasságról olyan vezető, aki durva szavakat használ, akinek hangjából, arcából, egész magatartásából nem árad a gyengédség és a mások megbecsülése, a fiúk megbecsülése is. Vagy hogyan merheti az ajkára venni a tizedik törvényt olyan vezető, akinél a fiúk piszkos könyveket látnak, vagy aki sikamlós viccet enged meg magának előttük, vagy — ami nem kevésbé rossz, mert hiszen azt is előbb-utóbb megtudják mások előtt. Minden ember ösztönszerűleg úgy érzi, hogy ő sem köteles többre, mint feljebbvalója, aki rajta követeli a törvény megtartását. Legyen szabad felhozni egy drasztikus példát, amely azonban minden szónál szebben beszél. Egy külföldi katonai gyarmati orvos könyvében olvassuk a következő sorokat: „A hadseregben 1895-ben tízezer katona közül 5368-an feküdtek nemi betegségek miatt kórházban. A főparancsnok hivatkozott a katonák becsületérzésére és kifejtette, hogy a kicsapongás nem illik a katonához. A komoly szó használt és 4 év alatt az előbbi nagy szám 1118-ra, tehát kb. ötödére csökkent. A csökkenés azonban nem tartott sokáig, a szám ismét hamarosan felszállt. A katonák t. i. hamarosan rájöttek, hogy többet kívánnak tőlük, mint tisztjeiktől." A cserkésztiszt magától kíván többet, mint cserkészeitől.

Talán legfontosabb ezen a téren, hogy a cserkészvezető egész terjedelmében *magáévá tegye a pihenéstelen önnevelés programmját*. A második és ötödik cserkésztörvény magyarázatánál megtalálható annak a kimutatása, hogy minden cserkésztörvény veleje, az egész cserkészélet voltaképeni magva az önnevelésnek, az evangéliumi „egyre jobban"-nak programmja. És ha áll ez a cserkészekre, kétszeresen áll a vezetőkre. Ha világos az eddigiekből, hogy csak bizonyos értelemben kész jellem nevelhet jellemeket, akkor nem kevésbé világos az az alapkövetelmény is, hogy a nevelő első köte-

lessége erre a befejezett jellemre törekedni. Természetesen azzal, ha ezt belátjuk, vagy akár még ha kedvet is érzünk a megvalósítására, még nem leszünk máról-holnapra, mintegy vezényszóra kész jellemekké. Könnyű belátni azt is, hogy a cserkésztiszt sem lehet mindenben tökéletes és kész. A tökéletességnek, mint eszménynek, épen az adja meg az egyik legfőbb jellegét, hogy *igazi eszmény:* szüntelenül lehet, kell is közeledni feléje, de mindenestül elérni nem lehet. Igy egy egész életre elégséges programmot foglal magában. A jellem kész-voltának követelménye nem azt jelenti, hogy a cserkésztisztnek angyalnak kell lennie, de igenis jelenti azt, hogy a tökéletesség felé való törekvésnek, az állandó nyugalmat nem ismerő *tökéletesedésnek munkáját férfias elszántsággal, mindennap újrakezdeni-tudó kitartással egy pillanatra sem szabad abbahagynia.* Annál is inkább, mert a lelki élet egy alaptörvénye szerint a lelki tevékenységek nem ismernek megállást; a lélekben nincs pihenés, csak mozgás van; mozgás, vagy előre, vagy hátra. Amely napon nem haladtam, aznap hanyatlottam. Amely nap nem lettem legalább egy árnyalattal különb, aznap rosszabbá lettem. Amely nap nem dolgoztam valamit magamon, azt a napot, mint ember és mint nevelő, elvesztettem. A nevelőre ugyancsak áll a fausti szó: „Amely napon pihenni dülök, Aznap legyen: megsemmisülök." Ezt elmondhatja minden nevelő: amely napon pihenni dől, aznap — legalább mint nevelő — megsemmisül. Mindezt nem fölösleges hangsúlyozni, mert mikor az ember egy bizonyos életkort elért, mikor egy bizonyos fokig kifejlesztette egyéniségét, könnyen kísértésbe jut, hogy befejezettnek tekintse magát és abbahagyja a munkát. Könnyen megcsalja magát az ember és naiv illusióval szemet húny saját hibái felett, könnyen esik gyermekes öntetszelgésbe, gondolván, hogy ő már eléggé kész, hogy ő már eléggé jó, holott senki sem jó, ha nem akar jobb lenni. Aki megszünt a jobbra törekedni, az már bizonyos értelemben elvesztette a jót is. Közönséges mondás, hogy felnőtteket nevelni nehéz, vagy épen lehetetlen; felnőtt embernek magát nevelni mindenesetre szintén nehéz, de mégis nélkülözhetetlen és kétszeresen az, ha másokat akar nevelni. *A cserkészvezető tehát sohasem tekintheti magát befejezettnek,* azért annak a gyakorlati keresztény önnevelő munkának, amelyre a fiúkat olyan praktikusan meg kell tanítania, elszánt jókedvvel, maga is napszámosa lesz.

A jó vezetőnek egy további követelménye *a hivatás.* Cserkészvezetőnek lenni nem könnyű dolog. Nem könnyű már az eddigiekből láthatólag sem, de vannak itt még további, nem kevésbé súlyos

nehézségek is. A cserkészmunka időt, mégpedig, ha lelkiismeretesen fogjuk fel, nem csekély időt kíván. És ezért az időért nincsen anyagi kárpótlás, ez pedig, főleg a mai viszonyok között, és főleg épen a társadalomnak azon elemeinél, akik közül cserkésztisztekre elsősorban lehet számítani, nem csekély dolog. Tehát cserkészmunkára csak az képes, akiben önfeláldozás lakik. Fokozza ezt az önfeláldozást az is, hogy a cserkészvezetőnek sokszor (pl. a táborozás ideje alatt) le kell mondania az élet számos kényelmességéről; a táborban sokszor primitív viszonyok között állandóan együtt kell élnie egy sereg fiúval, ami nem egy embert sok tekintetben feszélyezhet. Mindezekre csak az igazi hivatás képesít.

A hivatás kettőt feltételez: *kedvet és képességet.* Kedvet, vagyis azt, hogy a cserkészvezető jólérzi magát a fiúk közt, szereti azt a munkát, amelyre vállalkozott. Fejlődésüket, emberesedésüket, minél jobb cserkésszé-válásukat a maga lelki ügyének érzi. A cserkészmozgalmat nemcsak ideáljaiban, törvényeiben, céljaiban, hanem a maga eleven munkájában is, minden gyakorlati részletével együtt, szereti és magáénak érzi; szívesen dolgozik nemcsak szellemi, de gyakorlati munkát is. Szeret a fiúkkal beszélgetni, gondolataik, problémáik, egész lelki világuk érdekli őt; a fiatal lelkeket, mint önértékü egyéniségeket, meg tudja becsülni; tudja komolyan venni azt, ami a fiúkat érdekli; egy percig sem jut eszébe nevetni azon, hogy nyomokat olvasnak, vagy hogy komolyan hadijátékoznak. Át tudja érezni a szabadban való életnek friss, természetes, egészséges emberi értékeit és nem érzi áldozatnak a táborozás kívánta lemondásokat — egyszóval: a szive vonja a cserkészet felé. És a hivatás képességet is jelent, vagyis azt, hogy a cserkészmozgalomnak lehetőleg minden oldala megfelel hajlamainak és tehetségeinek. Tagadhatatlan, hogy a jellemnevelésnek az a módszere, amelyet a cserkészmozgalom magáévá tett, bizonyos rátermettséget kíván. Etikai dolgokról beszélgetni a fiúkkal és pedig a szó szoros értelmében *beszélgetni,* nem prédikálni, nem intelmeket mondani, nemcsak parancsokat osztogatni, hanem egészen gyakorlati módon vinni bele lelkükbe az erkölcsi követeléseket, a *mit* mellett a *hogyant* is, — ez bizony nem mindenkinek könnyű dolog, és a gyakorlottság mellett tehetséget is kíván. Hasonlóképen nem lehet cserkészvezető olyan ember sem, akinek egyáltalán nincs érzéke a gyakorlati kézügyesség iránt. Túlságosan sokat itt nem kell kívánni, mert hisz egyes nehezebb dolgokat elvégeztethet a vezető másokkal is, más tisztekkel, vagy nagyobb fiúkkal; de mikor a fiúk látni kénytelenek, hogy

vezetőjük mindenestül képtelen azokra a munkákra, melyeket tőlük megkíván, hogy mindennemű műszaki munkát, mindennemű játékot, vagy a térképre, Morse-jeladásra, harcszerű gyakorlatokra vonatkozó minden munkát elvszerűen — voltaképen pedig nem elvszerűen, hanem ügyetlenségből — kerül: vajjon maradhat-e annak a vezetőnek sértetlen a tekintélye? Az is természetes, hogy a testi felszereltség dolgában sem lehet egészen elmaradott. Aki nem tud sátorban aludni, nem tud megfázás nélkül bőrig ázni, aki nem tud télen is kirándulni, vagy aki nem tudja megfogni a dolog végét: megtolni a kocsit, ha elakad, felhúzni a vödröt a kútból, leemelni a lábast a tüzről, vagy a vizeshordót a kocsiról, és sok egyéb apróságot, — természetes, hogy nem lehet jó vezető. Kell, hogy a fiúk a cserkészvezetőre testi erő és ügyesség tekintetében is felfelé nézhessenek.

Mindezekben az is bennfoglaltatik, hogy a cserkészvezetőnek a hivatás mellett *bizonyos tudásra* is szüksége van. Azokat a gyakorlati ügyességeket, azokat a műszaki, tereptani, vezénylési ismereteket, azt a földrajzi, természetrajzi anyagot, egyáltalán mindazokat az ismereteket, amelyek a cserkész-kiképzés anyagát teszik, csak bizonyos tanulás útján lehet elsajátítani. Hasonlóképen meg kell tanulnia a cserkészvezetőnek a cserkésztörvényt, ismernie kell annak hivatalos magyarázatát és amint az előbbiekből kitűnik, szüksége van egy csomó pedagógiai anyagra is. Mindezek elsajátíthatók akár szakkönyvekből, akár cserkészvezetői tanfolyamokon és kiképző-táborokban, amilyeneket a Szövetség és kerületei évenként többször rendeznek, akár azokból az alapvető cserkészkönyvekből, amelyeknek ismeretét a cserkésztiszti próba is megkívánja. (L. a Cserkészirodalom című fejezetet.) Bizonyos azonban — és ezt hangsúlyozni kell —, hogy mindezeknek elsajátítása alól nem mentheti fel magát, aki cserkésztiszt akar lenni.

Mindezek után még egy dolgot szükséges kiemelni, mint amelyre a cserkészvezetőnek feltétlenül szüksége van, és ez bizonyos *egészséges, józan realizmus*. Nem lehet eléggé hangsúlyozni ennek a követelménynek a fontosságát. A tudományban, legalább a külső világ tudományában, ma a legmesszebbmenő realizmus uralkodik, de a belső világ ismeretében, az emberismeret tekintetében, sajnos, a legtöbb ember, még a legtöbb pedagógus is, gyermekes illúziók rabja. Kevés az igazi önismeret, ezért kevés az igazi emberismeret is, mert ez csak amazon épülhet. A Rousseau-féle babona, az ember jó természetéről, még mindig kísért elméletben és gyakorlatban.

A lélek igazi természetét, a rosszra való hajlamok tragikus erejét a legtöbben nagyon kevéssé ismerik. Annak, amit a modern pedagógiai irodalom mint modern eszméket hirdet (nemi felvilágosítás, koedukáció, szabad iskola, játszva-tanítás, az egyéniség felszabadítása, stb., stb.), jó része nem egyszer durva emberismeret-hiány bélyegét hordja magán. Aki nevelni akar, az élje át előbb magában az emberélet mélységeit, érezze meg az emberi természet tragikus kettősségét, a jó és rossz örök harcát, legyen legalább sejtelme a *mysterium iniquitatis*nak, a gonoszság titkának (Szent Pál) sötét hatalmáról, élje át saját magán, mennyi hősies erőfeszítésbe, mennyi verejtékes munkába kerül, míg az ember valami jót kikalapál magából, vagy valami rossz hajlamot helyes mederbe terel; érezze át az egyéni átélés elevenségével, mennyire tehetetlen az ember önmagában, felsőbb inspirációk, nem e világból való indítások, az isteni kegyelemnek titkozatos, de sokszor szinte kézelfogható munkája nélkül. Az ilyen nevelő aztán nem fog rózsás képzelődésekben ringatózni, nem fogja hinni, hogy egy „legyen" szavával más világot teremt a gyermek lelkében, hogy a törvény puszta hangoztatásával már törvénytartóvá is nevelte a rábízottakat; nem fog bízni a jó természet illúziójában, mert tudja, hogy a szív csalárd és leleményes a maga ámításában; nem fog légvárakat emelni és utópiákra törekedni, szerény percenttel is be fogja érni, nem csügged el a sikertelenségen és igaz meggyőződéssel fogja vallani, hogy ha egész munkásságával csak egy lelket is különbbé nevelt, az is megéri egy élet munkáját. Termékenyítő, egészséges idealizmus csak az ilyen józan realizmus talaján nőhet.

2. A vezető viszonya a cserkészekhez.

Az előbbiekben rámutattunk, hogy a cserkészmunkában majdnem minden a vezetőn fordul. Ennek a döntő hatásnak két mozzanata van: az egyik a cserkészvezető egyéniségének megfelelő volta, a másik: hogy meg tudja-e találni a kellő viszonyt cserkészeihez? Meghatározni azt, hogy ez a viszony milyen legyen, a legnehezebb kérdések egyike. A cserkésznevelésben annyira majdnem minden az egyéni hatáson fordul, hogy ezt a viszonyt tulajdonképpen minden cserkészvezetőnek magának kell megteremtenie a maga képére. Sokkal könnyebb azt megmondani, hogy milyennek *nem* szabad lennie.

Igy bizonyos, hogy a cserkész és cserkészvezető viszonya *nem*

a tanár és tanítvány viszonya. Nem szabad annak lennie még akkor sem — és ezt különösen szükséges hangsúlyozni —, ha a cserkészvezető a fiúnak egyszersmind tanára is. Ha a tanár el nem tudja érni azt, hogy a fiú a kiránduláson, a táborban, vagy a cserkészoktatásnál más szemmel nézzen rá, mint az iskolában, akkor cserkészmunkájának eredménye már eleve kétséges. Az iskolában a legjobb diák is, még a legjobb tanárral szemben is, valami *feszélyezettséget* érez. Adva van ez már egész iskolaügyünk rendszerében, tanár és tanítvány kölcsönös helyzetében, abban a kiszolgáltatottságban, melynek érzése a mai iskolában szinte szükségképen feltámad a diákban. Ahol egy cserkészcsapatban vezető és cserkészek között ez a feszélyezettség megvan, ott aligha lehet jó munkát végezni. A cserkészcsapatban vezető és vezetett *közös munkával törekszenek közös célra;* itt nem tanító és tanítvány állnak egymással szemben, hanem megértő, egymást segítő munkatársak, akik között meleg, meghitt bizalmasságnak kell uralkodnia. — Az iskolában a tanár már az adott helyzetnél fogva szükségképen *felülről lefelé* szól tanítványaihoz. Emelt helyen ül, vagy áll és egy hivatalos rend nevében, mint egy tőlük független, tetszésüket, vagy nemtetszésüket, rokon-, vagy ellenszenvüket nem kérdező, a kötelességeket akaratuk ellenére is behajtó szervezet képviselője jelenik meg a fiúk előtt. A világért sem szabad ennek így lennie a cserkészcsapatban! A cserkészvezetőnek el kell tudni vegyülni a fiúk közé, ébren kell tartania a fiúkban azt a tudatot, hogy itt közös munkáról van szó, közös eszmény iránti közös odaadásról; olyan kötelességekről, melyeket vezető és vezetett egyformán vállalt. A vezető tekintélye azon alapszik, hogy a közös munkából többet tud végezni és a közös eszményhez már közelebb jutott.

De nem szabad összetéveszteni a cserkész és cserkészvezető viszonyát a katona és a katonatiszt viszonyával sem. Természetes, hogy ebből is van benne valami, mint ahogy a fentiek mellett is van benne valami a tanár és tanítvány viszonyából is, t. i., hogy a felnőtt ember tanítja és neveli a növekvő embert. A cserkészetben igen erős fegyelemnek kell uralkodnia. A magyar fiú a fegyelmet leginkább (az angoltól eltérőleg) katonás formájában szereti. Ennek lényege: a parancs és a parancsnok, a vezényszó és az utasítás előtt való föltétlen meghódolás. De minden katonás külsőség mellett is a cserkész és vezetője olyan viszonyban állnak egymáshoz, melyet egy egész világ választ el a katonai alá- és fölérendeltségtől. Így mindenekelőtt sohasem szabad elfelejteni, hogy a fiúk nem kényszerből, hanem *önként lettek cserkészek,* a cserkészkötelességet és fegyelmet szabad akaratból vállalták, s így már az a helyzet is, amely őket a cserkészparancsnok alá rendeli, egészen más, mint a katonai szubordináció. Ez a helyzet, ha nem kisebb fegyelmet kíván is a katonainál, de a hangban, a módban, a kifejezésekben, abban az egész gondolati és érzésbeli elhelyezkedésben, melyből a vezető a rábízott fiúkra néz, igen nagy követelményeket jelent. Azután a katonás rendszernek, úgy, mint a tapasztalat mutatja, valahogy a lényegéhez tartozik, hogy főleg a *külsőre* irányul. Külső gyakorlatokon, vezényszavakon, szabatos mozdulatokon, külsőleg végrehajtott feladatokon alapul, külső jelekre (egyenruha, disztinkciók, tisztelgések, stb.) támaszkodik és kevésbbé törekszik a belső, mint a külsőleg lemérhető fegyelemre. A cserkészetben azonban, mint Kreybig tábornok, az első magyar cserkész-könyv szerzője írja, „a cél nem az, hogy feszes és zártrendű gyakorlatok betanításával katonásdit játsszunk, hanem az, hogy az ifjakból önállóan gondolkozó, öntevékeny férfiakat neveljünk, akik az életben a maguk lábán járnak és minden helyzetben segíteni tudnak magukon". Hozzátenném: és másokon. Ez azonban elsősorban belső nevelői munkát feltételez, olyan nevelői eröket, amelyek lélekből szólnak lélekhez, amelyeknek a külső gyakorlatok, mozdulatok és vezényszavak csak segítői és szimbolumai, — de nem a legfőbb segítői és nem a legigazibb szimbolumai. Azért a cserkészvezető és az ő fiai közt a katonainál sokkal *bensőségesebb és melegebb viszonynak* kell lennie, amelynek alapakkordja nem a fölé- és alárendeltség, hanem az egymást megbecsülő, egymáshoz jóleső melegséggel vonzódó szeretet. És még valami: A katonatiszt mindig *tömeggel* áll szemben, amelyet fegyelmezni, vezényelni, vagy oktatni akar, mindig a csapathoz, szakaszhoz, vagy osztaghoz szól. Viszont a cserkészet nem tömegmozgalom, hanem egyénenkénti kezelést sürget, a cserkészkiképző egyenkint oktatja a fiúkat és jellemnevelési munkáját is csak az egyessel végezheti hatásosan, azért a cserkésztiszt viszonya fiaihoz lényegében *egyén viszonya* egyénekhez. Ez is mutatja, hogy valami más, mint a tiszté és katonáé.

Ha már most azt kellene megállapítani, milyennek kell hát lennie valójában a cserkész és vezetője közti viszonynak, talán azt lehetne mondani, hogy valami egészen sajátságos, minden mástól különböző viszonyról van itt szó, amelyben van valami *abból is, ami tanárt és tanítványt összefűz,* abból is, *ami a lelkipásztort a rábízott lélekkel összeköti,* de van benne valami *a bajtársak és az idősebb*

és fiatalabb testvér viszonyából is. Hogy mit jelent itt a tanár viszonya a tanítványhoz, erről már volt szó, hogy mi az a bajtársi szellem és hogy mi az idősebb testvér viszonya öccséhez, erről talán felesleges szólni. A lelkipásztort azért említjük, mert a cserkésznevelő legbensőbb, legalapvetőbb munkája voltaképen lelki nevelés, lelki vezetés. Aki ezt jól akarja végezni, annak egy bizonyos értelemben papi lelkületre is van szüksége, értve ezen a léleknek és a lélek dolgának mindennél többre becsülését, a lelki vezetői munkára való teljes odaadást és a felsőbb inspirációt. E nélkül a három nélkül illetéktelenül nyúlna az Isten legdrágább teremtményéhez, a fejlődő lélekhez.

A cserkészvezető és a cserkészek viszonyának alapja a tekintély, *a vezető egyéni tekintélye.* Kell, hogy a fiúk felfelé nézzenek vezetőjükre, kell, hogy okoskodás nélkül, vita nélkül, habozás nélkül elismerjék, kell, hogy ösztönszerűen megérezzék az ő tekintélyét. Ez a tekintély azonban itt nem a helyzetből adódik, mint a tanárok, vagy katonatisztek tekintélye, ez a tekintély magán a vezető egyéniségén fordul. Ez a tekintély nem lehet más, mint *a többember, a különb-ember tekintélye.* A fiúknak érezniök kell, hogy itt olyan ember szól hozzájuk, aki emberebb ember, mint ők, aki többékevésbbé már olyan, mint amilyenekké nekik lenniök kell, amilyenekké ők lenni vágynak. Érezniök kell, hogy itt a gazdagabb élettapasztalat, a mélyebb tudás és emberismeret és a tisztultabb belső világ nyilatkozik meg előttük. Elemi erővel meg kell érezniök, hogy ez az ember különb cserkész náluk, hogy a cserkészet munkájából többet kidolgozott már, a maga megmunkálásban előbbre haladott, a cserkészeszményekhez közelebb jutott már, mint ők, és így valamiképen a megtestesült cserkészideált kell benne látniok. Ha ezenfelül még jóakaratot, szeretetet, sőt önfeláldozást is látnak vezetőjük részéről, akkor megszületik a vezető megrendíthetetlen tekintélye és megszületik a fiúk lelkében az a nemes pietás, a tisztelő szeretetnek az a termékeny érzelme, amely voltaképen minden igaz nevelésnek alapja.

Ezt a tekintélyt aztán nem kell félteni. Nem egyszer hallottam tanároktól, akik cserkészmunkára akartak vállalkozni, aggodalmas kérdéseket, hogy hová lesz a tanári tekintély, hogyha a fiúkkal együtt kell lakni, egy sátorban hálni, együtt fürdeni, stb.? Gyenge lábon áll az a tekintély, melyet az ilyenektől félteni kell. A cserkészvezető tekintélye olyan alapokon nyugszik, amelyek a közvetlen érintkezésben csak erősödhetnek. Ha a fiúk közelebbről látják és

jobban megismerik vezetőjüket, akkor jobban meg fogják becsülni benne azokat a tulajdonságokat, amelyekkel szeretetüket kiérdemelte. Persze nincsen ember hiba nélkül, és bizonyos az is, hogy közelebbről nemcsak a jótulajdonságok, hanem a hibák is könnyebben kitetszenek. De hát csalódás azt gondolni, hogy ezeket a hibákat a fiúk amúgy is észre nem veszik; másrészt pedig a cserkészvezető, ha csakugyan az, akkor nem nyugszik bele hibáiba, hanem férfias elszántsággal küzd ellenük, és a fiúk a hibával együtt az ellene való küzdelmet is közelebbről látják. A cserkészvezető, ha hibát követ el, nem fogja titkolni a fiúk előtt, hanem nyíltan beismeri és kijavítja; és nem árthat annyit egy hiba a fiúk szemében, mint amennyit használ az őszinte, férfias beismerés. Ha látják, hogy vezetőjük komolyan veszi a törvényt és magára nézve ép oly kötelezőnek tartja, mint rájuk, ha az önnevelés programmját, amelyre őket buzdítja, önmagán is végrehajtja, ha alkuvás és pihenés nélkül törekszik a cserkészeszmény felé: akkor nemcsak a törvény és a cserkészideál tisztelete ver bennük mélyebb gyökeret, hanem kiirthatatlanul megerősödik bennük a vezető tekintélye is.

A különb egyéniség tekintélye mellett a cserkész és cserkészvezető viszonyának második alapkövetelménye, hogy a vezető *mélységes tisztelettel* viseltessék a fiúk iránt. A *maxima debetur puero reverntia* klasszikus elve egész jelentőségében tisztán álljon a cserkészvezető előtt. Nem szabad úgy kezelni a fiúkat, ahogy felnőttek szoktak gyermekeket. Cserkészek között nincs helye sem annak a jóindulatú, de egy kicsit mindig lenéző kedélyességnek, annak az állandó fölényes mosolynak, amit olyan gyakran látunk fiúkkal foglalkozó felnőttek ajkán; sem annak a tüntető, vállveregető leereszkedésnek, amellyel sokan közeledni próbálnak a fiúkhoz, és amely már messziről visszariasztja a fogékony lelkeket. A cserkészvezetőnek úgy kell tudni elhelyezkedni cserkészeivel szemben, mint *embernek emberrel szemben.* A fiúk egyéniségét, mint önértéket, mint az Istennek egy drága, szép gondolatát kell becsülnie. A krisztusi gondolatot, hogy egy lélek egymagában több, mint az egész világ, egész teljességében át kell éreznie. Úgy kell néznie a fiúkra, mint csodálatos titkokra, rejtelmes igéretekre, amelyekből nemzet és emberiség jövője fog kialakulni, amelyekből az Isten egy-egy remeke fog megszületni. Olyan tisztelettel kell rájuk nézni, mintha mindegyik egy-egy királyfi volna. De nemcsak mint leendő értékeket, nemcsak mint fejlődő világokat kell megbecsülnie a fiatal lelkeket. Minden életkornak önmagában is megvannak a maga értékei és az

ifjúság, a gyermekkor is olyan értékeket rejt magában, erkölcsi értékeket is, melyek ennek a kornak sajátjai. A vezető ezeket is meg tudja becsülni; úgy, amint vannak, amilyenek most és amik most, úgy is önértékeknek tudja a fiúkat és mint ilyeneket, teljes tisztelettel kezeli őket. Úgy szól hozzájuk, mint gentleman a gentlemanhez, mint ahogy magához kívánja, hogy szóljanak.

A tiszteleten túl azonban nagyfokú *szeretetre* is van szükség. Arra a szeretetre, amely ki tud emelkedni önmagából és megértő jóakarattal bele tud helyezkedni mások lelki világába. A cserkészvezető át tudja élni, épen önzetlen szereteténél fogva a fiúk gondolatait, érzelmeit, igényeit. Érdekli őt is, ami a fiúkat érdekli. Játékot, gyakorlatokat, kirándulást, táborozást az ő szemükkel tud nézni. Megérti és megérzi, mi esik jól nekik és mi bántja őket, mi esik nehezükre és mit tesznek szívesen, és ehhez szabja rendelkezéseit. Ennek a megérzésnek olyan élessé kell fejlődnie, hogy szinte előbb érzi meg a fiúk kívánságait, mintsem maguk előtt tudatossá válik. Segédtisztjeinek, őrsvezetőinek és megbizottjainak munkásságát, egész magaviseletét is nemcsak a maga szempontjából bírálja el, hanem azt is megtanulja látni, érezni, hogy mit gondolnak arról a fiúk, hogy látják azt a fiúk? A táborban, a kiránduláson nem a maga kényelmét keresi, nem a maga kedve szerint intézi a napirendet, a foglalkozásokat, hanem az általános cserkészcélhoz és a fiúk javához méri intézkedéseit. Szóval olyan szeretetre van szüksége a cserkészvezetőnek, amely önfeláldozásra is képes, amely tud lemondani és élni másokért. Ez a szeretet a maga cselekvésben megnyilatkozó erejét hódító hatalommal sugározza szét és szeretetet ébreszt a fiúban is. Érzik, hogy szeretik őket és szeretettel felelnek a szeretetre. A fiúknak ez a szeretete egyrészt megadja a lehetőséget bensőséges, mélységes nevelőhatásokra, másrészt az igazi nevelőnek önmagában is jóleső és tegyük hozzá: a jó munka öntudatán kívül egyetlen jutalma is.

III. RÉSZ.

A CSERKÉSZ-JELLEMNEVELÉS PEDAGÓGIÁJA.

A cserkészetben voltaképen nincs külön jellemnevelési munka. A jól vezetett cserkészcsapatban közvetlenül, vagy közvetve *minden* a jellemnevelést szolgálja. Olyan értelemben tehát, mint ahogy külön szólunk térképismeretről, első segélynyujtásról, vagy más szakismeretekről: a jellemnevelésről nem lehet beszélni. Ennek át kell hatnia mindent, ami cserkészmunka. Hogy azonban ezt a nagy és bonyolult munkát jól végezhessük, tisztában kell lennünk mindenekelőtt azzal, hogy *mire is akarunk nevelni* voltaképen, tudnunk kell, hogy a cserkészet *minő módszerrel lát* ehhez a munkához és ismernünk kell az eszközöket is, amelyek a cserkészetben a jellemnevelői munkának szolgálatára állnak.

1. A cserkész-jellemnevelés eszméi és anyaga.

(A cserkésztörvény magyarázata és módszeres feldolgozása.)

Ha tudni akarjuk, mi az a jellemideál, amelyre a cserkésznevelés törekszik és amelynek szeretete, az utána való eleven vágy és az érte való munka voltakép az egész cserkészmozgalom lelke, akkor legcélszerűbb beható vizsgálat alá venni azt a szimbolumszerű összefoglalást, amely ennek a jellemeszménynek legrövidebb foglalata és kódexe: a *cserkésztörvényt*.

A következőkben a cserkésztörvényt — célszerűségi szempontból — úgy vesszük vizsgálat alá, hogy gondolatmenetünk a törvény